

Inleiding Kamervoorzitter Verbeet t.g.v. het Symposium Informatie en Politiek op woensdag 9 februari 2011 in de Oude Zaal

Weet de Kamer wel genoeg?

Dames en heren,

Het is me een groot genoegen u hier vanmiddag te mogen begroeten. U en ik hebben een dagtaak aan het verzamelen, verwerken en produceren van informatie. Lang niet iedere dag staan we daarbij stil. Soms komt het onderwerp aan de orde, zoals tijdens het debat over de begroting Sociale Zaken en Werkgelegenheid* zo'n anderhalve maand geleden toen minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, de heer Kamp opmerkte dat hij door bezuinigingen op het ambtenarenapparaat de Kamer selectiever zou moeten informeren. De minister is toen gewezen op art. 68 Grondwet. De Kamer moet goed geïnformeerd worden, punt uit.

Guido Enthoven heeft de afgelopen jaren uitgebreid gereflecteerd op het recht van de Kamer om informatie te krijgen. Hij is op 26 januari jongstleden gepromoveerd op zijn proefschrift "Hoe vertellen we het de Kamer". Guido heeft de afgelopen jaren veel mensen, ook een aantal van u, gesproken over dit onderwerp en het resultaat van zijn studie vormt een belangrijke input voor dit symposium. Deze middag willen we met Kamerleden, ambtenaren, wetenschappers en andere betrokkenen reflecteren op de informatiepositie van de Kamer.

* Op 9 december 2010

‘Weet de Kamer wel genoeg?’, luidt de ondertitel van dit symposium. Die vraag is makkelijker gesteld dan beantwoord. Kamerleden halen hun informatie uit allerlei bronnen. Kranten, teletekst, partijgenoten, twitter, of andere sociale media, maatschappelijke organisaties, bevriende wetenschappers. Maar weten ze daarmee genoeg? Weten ze genoeg om hun rol als medewetgever, controleur en volksvertegenwoordiger goed te kunnen vervullen? Na vele jaren in verschillende hoedanigheden in deze Kamer te hebben verkeerd, kan ik deze vraag nog steeds niet beantwoorden.

De parlementaire geschiedenis is in dit kader interessant. Een korte impressie.

- In 1906, meer dan 100 jaar geleden, heeft de Tweede Kamer op initiatief van de toenmalige fractievoorzitters een bepaling opgenomen in het Reglement van Orde over het recht van individuele Kamerleden om vragen aan de minister te kunnen richten. Dit recht is in 1983 in de Grondwet vastgelegd;
- In 1980 stelde toenmalig premier Van Agt dat contacten tussen Kamerleden en ambtenaren een kwestie van ‘wijsheid en fatsoen waren;
- Vanaf 1983 vindt er per jaar gemiddeld één parlementair onderzoek of parlementaire enquête plaats. In ongeveer de helft daarvan wordt de wijze waarop de Kamer geïnformeerd werd aan de orde gesteld;

- In 1996 dwong de Kamer via het rapport Raad op Maat toegang af tot de adviesraden; een onderwerp waar vijftien jaar over was gesproken met de regering;
- Met de Oekaze-Kok werden in 1998 contacten tussen individuele Kamerleden en ambtenaren aan banden gelegd. Dit contact wordt beperkt tot het verstrekken van informatie die zowel openbaar als feitelijk van aard is;
- De daaropvolgende Richtlijn-Nicolaï en de weer daarop volgende brief van de toenmalig minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, mevrouw Ter Horst suggereerden versoepeling, maar tegelijkertijd werd de werkingssfeer uitgebreid naar ambtenaren bij ZBO's. Recentelijk toonde minister-president Rutte zich voorstander van versoepeling van de Oekaze-Kok, maar de minister-president herbevestigde twee essentialia, namelijk voorafgaande toestemming van de minister en de beperking tot feitelijke informatie;
- De Tijdelijke Commissie Infrastructuurprojecten (de commissie-Duivesteijn) kraakte in 2004 harde noten over de informatievoorziening aan de Kamer, maar de aanbevelingen kregen slechts in wisselende mate gevolg;
- In 2009 bepaalde de Kamer dat zij direct toegang moet krijgen tot de onderzoekscapaciteit van Planbureaus als CPB, SCP en RPB (Ruimtelijk Planbureau);
- Het afgelopen jaar stelde de Tweede Kamer de parlementaire enquêtecommissie Financieel Stelsel in, Het enquêterecht is het zwaarste instrument dat de Kamer kan inzetten bij het

invullen van haar recht op informatie. Overigens: ook onze collega's aan de overkant in de Eerste Kamer overwegen af en toe om een Parlementaire Enquête in te stellen.

Vooralsnog is het er niet van gekomen...*

Misschien is de informatievoorziening aan het parlement het best te karakteriseren als een processie van Echternach: twee stapjes vooruit, een stapje opzij, zoals mij elegant is voorgedaan door mijn Luxemburgse ambtsgenoot.

De informatievoorziening aan de Kamer ligt me nauw aan het hart. In mijn brief bij de kandidaatstelling voor het Kamervoorzitterschap in 2006 schreef ik: *'Ik weet hoe intensief debatten worden voorbereid en hoeveel op het spel kan staan. Dat verklaart de ergernis van de Leden als bewindspersonen wijdloppige of ontwijkende antwoorden geven.'* In het proces van parlementaire zelfreflectie vormde de informatiepositie van Kamerleden ten opzichte van ambtenaren één van de centrale thema's.

Ik ben tevreden over de resultaten, zoals het instrument van de toekomst- en onderzoeksagenda van de Kamer en de uitgebreide hoorzitting.

Maar opnieuw: weet de Kamer wel genoeg om haar verschillende constitutionele rollen goed te kunnen vervullen? Ik ben daar nog niet zo zeker van. Kamervragen worden als regel adequaat beantwoord, maar toch heb ik ook voorbeelden van het tegendeel gezien: wollige en omfloerste antwoorden, waarbij de kernvragen ontweken werden. Leden van oppositiefracties klagen dat ze niet gewoon kunnen communiceren met ter zake deskundige ambtenaren op departementen. De Kamer heeft slechts beperkt toegang tot onderzoek dat verricht is in opdracht van departementen. Het is aan de minister om te bepalen of hij of zij het wenselijk acht om en onderzoek van de Universiteit van Amsterdam, de Universiteit van Twente of een kennisinstelling als TNO aan de Kamer te sturen. De Kamer heeft geen inzicht in welke onderzoeken in opdracht van departementen lopen. Dat is natuurlijk wel de eerste stap.

In artikel 68 Grondwet staat dat de regering het parlement dient te informeren, tenzij het 'belang van de staat' zich daartegen verzet. Dat is een ruime formulering, maar onduidelijk is of de regering gehouden is de Kamer te wijzen op afbreukrisico's en mogelijk negatieve effecten van een wetsvoorstel of beleidsplan. Dat is zeker geen gewoonte in het dagelijks verkeer tussen kabinet en Kamer. Kamerleden moeten vaak zelf de risico's en onbedoelde effecten zien te vinden. Terwijl ons tijdsgewricht gekenmerkt wordt door complexe vraagstukken en dito aanpakken met een hoog (ook financieel) afbreukrisico.

Dat brengt me kort op de toerusting van de Kamer. Laat mij een ding duidelijk stellen: Er werken hier fantastische mensen. Zoals bij de Griffie, de Diensten Commissieondersteuning, de Dienst Informatievoorziening en het Bureau Onderzoek en Rijksuitgaven. Mensen die zich vaak het vuur uit de sloffen lopen in het hectische bestaan van de Kamer. Maar ik roep hier ook in herinnering de observatie van de Commissie Duivesteijn. Ik citeer: *‘Waar departementen zich in kennis en personeelsomvang kunnen meten met multinationals, opereren Kamerleden als kleine zelfstandigen. Nergens anders in de samenleving hebben mensen met zo’n belangrijke beslissingsbevoegdheid zo’n minimale kennisinfrastructuur ter beschikking.’* (einde citaat).

In deze tijd moet ook de Kamer verantwoord omgaan met haar financiële middelen. Maar ik vind het goed om vanmiddag wel te markeren dat het parlement een hoogwaardige kennisinfrastructuur nodig heeft om zijn taken goed te kunnen vervullen.

Deze middag staan drie onderwerpen centraal:

- Het recht van de Kamer en/of individuele leden op informatie en hoe daarmee om te gaan;
- de contacten tussen Kamerleden en ambtenaren;
- de toegang tot opdracht onderzoek.

Er zullen ongetwijfeld ook andere thema’s de revue passeren, zoals de kwaliteit van de informatie, graag zelfs. De relatie tussen informatie en politiek is veelomvattend. Maar ik hoop vanmiddag op meer dan een intelligente en vrijblijvende gedachtewisseling over

de informatierelatie tussen regering en parlement. Ik hoop dat deze middag bij zal dragen tot concrete initiatieven die leiden tot een versterking van de informatiepositie van het parlement. De uitkomsten van deze middag kunnen een passend vervolg krijgen in de verschillende betrokken Kamercommissies, zoals de Commissie voor de Werkwijze en de vaste Kamercommissie voor Binnenlandse Zaken. Ook ben ik van plan de discussie te verwerken in de 'Staat van de Tweede Kamer' bij de behandeling van de Raming in juni aanstaande.

Churchill zei ooit dat de parlementaire democratie de minst slechte regeringsvorm is. Ik vind dat een begrijpelijke gedachte, maar ik vind het ook een beperkte opvatting van het begrip democratie. De essentie van democratie is volgens mij het vermogen te leren en met meer kennis en ideeën tot een betere toekomst te komen. Ik ben benieuwd naar uw visie en uw ideeën hierover.